

Aspekti

Izvorni znanstveni rad

UDK 337.2 (497.1) + UDK 336.74 + UDK 338.5

Moguća antiinflacijska politika u samoupravnom sistemu

Marijan Korošić

Sažetak

S obzirom na zabrinjavajuću inflaciju u Jugoslaviji, autor se pita: što je moguće uraditi? Polazna pretpostavka jest da tržište ne može samo po sebi uravnotežiti privredu i stabilizirati cijene, ako ekonomska politika ne uspije prethodno ili istovremeno osigurati podnošljivo ujednačenu raspodjelu dohotka i vlasništva. U svom viđenju antiinflacijske politike autor ističe nekoliko problema. Prvo, ističe značenje razine dohotka i njegove raspodjele više od posljedica promjena cijena (potražnje i troškova). Drugo, efekti raspodjele nerazdvojno su povezani s problemima investicija. Reproduciranju sredstava treba, također, da vodi splet mjera i instrumenata ekonomske politike, a među njima posebno planiranje, stopa minimalne akumulacije te adekvatna amortizacija i valorizacija društvenih sredstava. Potrebno je i suštinski mijenjati poziciju banaka i ulogu kredita. Treći mehanizam antiinflacijske politike jest mehanizam cijena. Samostalno formiranje cijena osigurava zaštitu osnovnih interesa članova društva. Autor obrađuje i ulogu novca u inflacijskim kretanjima, kamata, tečaja, poreza i doprinosa te indeksacije. Zaključuje da je sada važniji problem političkih institucija od ekonomskih mjera i raspoloživog instrumentarija suzbijanja inflacije.

Što da se radi? To je kardinalno pitanje. Ne radi se o tome da se kuka nad nevoljom, nego da se pokažu putovi prevladavanja inflacije. Ne bilo kakvi putovi, već mogući. Odgovor na postavljeno pitanje stoga traži pripremno pitanje: što je moguće uraditi?

Jugoslavenski privredni sistem zasniva se na specifičnim načelima.¹ Oni proizlaze iz samoupravnoga društveno-ekonomskog sistema. Taj sistem defi-

¹ Postoji više kriterija grupiranja suvremenih privrednih sistema. Nameću se dva kriterija: prema prvom, odlučujući je karakter vlasništva, a prema drugom, organizacija i povezanost ekonomskih subjekata. Ako uvažimo prvi kriterij, nastaju uobičajene klasifikacije na kapitalističke privredne sisteme s privatno-vlas-

niramo ovom osmočlanom strukturom: (1) društveno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju; (2) samoupravljanje; (3) raspodjela prema radu; (4) robnost privređivanja; (5) planiranje; (6) federativno uređenje; (7) potreba smanjivanja razlika u stupnju razvijenosti; (8) odumiranje države.

Društveno-ekonomski sistem određuje se strateškim opredjeljenjima i ciljevima ugrađenim u same njegove osnove. Navedena osmočlana struktura jugoslavenskoga društveno-ekonomskog sistema nastala je u stanovitim fazama, po redosljedu povijesne uvjetovanosti i međusobne povezanosti i, kao svaka struktura, ne trpi bilo kakva dodavanja ili oduzimanja elemenata. Iako svaki od elemenata strukture nastaje u različitim uvjetima, njihovo »sazrijevanje« danas je došlo do faze koja ne dopušta promjenu elemenata. Samo budući dugoročni razvoj može omogućiti nova, društveno poželjna rješenja i nastojanja.

Društveno-ekonomski sistem određuje karakter i način funkcioniranja privrednog sistema. *Privredni sistem jest skup mehanizama i instrumenata pomoću kojih se realizira društveno-ekonomski sistem i koji ujedno predstavlja pretpostavku ostvarenja ciljeva privrednog razvoja na pojedinim stupnjevima razvijenosti proizvodnih snaga.* On se stvara takozvanim »sistemskim zakonima«. ² Društveno-ekonomski sistem ne određuje jednoznačno privredni sistem. Naprotiv, postoji mnoštvo načina operacionalizacije krupnih strateških opredjeljenja (samoupravljanja, društvenog vlasništva itd.). Na osnovi jednog društveno-ekonomskog sistema može postojati čitava klasa privrednih sistema koji, polazeći od jednakih pretpostavki, mogu u praktičnoj realizaciji biti efikasni ili neefikasni.

Privredni razvoj i njegovi institucionalni okviri ne ostvaruju se u »steriliziranom prostoru«, nego u stvarnim odnosima, tokovima, naslijeđu, tradiciji, kulturi i dr. Riječ je o posebnoj skupini vrlo brojnih i heterogenih elemenata koji utječu na praktično modeliranje privrednog sistema. Normativno ustanovljen privredni sistem vjerojatno nikad neće odgovarati stvarnim mogućnostima i potrebama privrede i društva. Privredni sistem predstavlja anticipaciju ekonomske i društvene realnosti na relativno dulji vremenski rok. Naravno, nije moguće ni to da se normativni sistem previše udalji od stvarnosti, ponašanja i institucija, organizacijskih oblika.

Zbog toga su nužne povremene, kraće ili trajnije adaptacije privrednog sistema, proizašle iz teškoća s kojima se sudaraju razvojne aspiracije. One su nužne zbog stvaranja slobodnijeg i funkcionalnijeg prostora za ponašanje aktera ekonomske politike i svih subjekata privređivanja. Bez tih adaptacija, raskorak privrednog sistema i stvarnosti tražit će od ekonomske politike da na sebe preuzima zadatke koje ona, i uz najsvremenije instrumente i metode,

ničkom strukturom društva i na socijalističke koji se zasnivaju na državnoj ili društveno-vlasničkoj strukturi. Uzmemo li drugi kriterij, razlikuju se sistemi u kojima je tržište osnovni mehanizam povezivanja učesnika u ekonomskoj aktivnosti od sistema gdje dominira planski mehanizam. Pokazalo se, međutim, da jedan i drugi kriterij klasifikacije stvaraju stanovite teškoće u razlikovanju privrednih sistema koji se u stvarnosti u brojnim zemljama pojavljuju. Stoga je vjerojatno uputno ne uzimati ta dva kriterija kao isključiva.

2 O raznim definicijama privrednog sistema, teorijskim temeljima, dinamici ciljevima razvitka sistema i kriterijima za ocjenu funkcioniranja v. Rikard Lang, »Privredni sistem — podsistem globalnog društvenog sistema«, u: Smiljan Jurin (red.), *Privredni sistem SFRJ*, Naučna knjiga, Beograd 1977, str. 3—16.

ne može riješiti. Ekonomska politika će taj »vakuum« ispunjavati konkretnim pragmatičkim mjerama, koje se najčešće svode na administrativno reguliranje. A to je suprotno postulatima na kojima se temelji privredni sistem zasnovan na društvenom vlasništvu i samoupravljanju.

U mjeri u kojoj je privredni sistem nedograđen ili postavljen u opreci zahtjevima razvojnih ciljeva i ekonomske racionalnosti, on može negirati i elemente društveno-ekonomskog sistema. Najznačajniji kriterij za ocjenu efikasnosti djelovanja privrednog sistema upravo su fundamentalne strateške opcije sadržane u elementima strukture društveno-ekonomskog sistema.

Privredni sistem, i kad je najbolje fundiran i usuglašen s konkretnim uvjetima zemlje u određenoj fazi njezina razvoja, ne može sam po sebi i u svakom slučaju voditi k ravnoteži. Pogotovo to ne može u fazama ubrzane transformacije privrede. Privredni sistem mora se dopunjavati skupom instrumentata ekonomske politike.

Ekonomska politika je opća djelatnost formuliranja ciljeva i usmjeravanja privrede u određenom pravcu korištenjem ekonomsko-političkih instrumenata. U ekonomsku politiku uključeni su svi subjekti koji su organizirani da bi djelovali u politici (od osnovnih organizacija udruženog rada do privrednih komora kao najširih asocijacija u privredi, zatim interesne, mjesne i društveno-političke zajednice sve do federacije, Narodna banka SFRJ i republika i pokrajina, društveno-političke zajednice koje sudjeluju u procesu donošenja ekonomskih odluka).

Pretpostavka je ekonomske politike da sfera politike ima stanovitu autonomnost u odnosu na sferu ekonomije. Marxovo polazište o primatu proizvodnje ne može se tumačiti kao odricanje svake autonomije politike. Ekonomskom politikom nastoje se dovesti u vezu, u krajnjoj instanci, zakonitosti ekonomske sfere sa zakonitostima političke sfere kojoj pripada primat u određivanju ciljeva.

Ekonomskom politikom se, drugim riječima, omogućuje ostvarivanje ciljeva privrednog sistema i privrednog razvoja, izraženih u planovima, u uvjetima promijenjene okoline (stanovništva, tehnologije, veza s drugim privredama). Pritom se uzima da između privrednog sistema i razvojnog planiranja, s jedne, te ekonomske politike, s druge strane, postoji visoki stupanj zamjenljivosti i da između njih nema čvrstih granica u praksi odlučivanja i djelovanja.

Realna privreda nikad nije stacionarna privreda. Ona to nije ni u uvjetima stagnacije. Neprekidno se mijenjaju stanja rada i kapitala, vrsta i broj proizvoda podvrgnutih stalnim promjenama, jer glavno obilježje modernoga ekonomskog razvoja (u posljednjih 150 godina) je tehnološki napredak.

Osnovni faktor neizvjesnosti i neravnoteže u jugoslavenskoj, kao i drugim suvremenim privredama, jest *tehnološki napredak*. Pod njegovim utjecajem nastaju veliki privredni kompleksi koji koncentracijom i specijalizacijom stvaraju znatne pozitivne efekte. Međutim, veliki poslovni sistemi donose odluke koje neposredno mijenjaju učinke djelovanja spontanih tržišnih snaga. U ekonomsko odlučivanje uključuju se i drugi akteri zbog svojih specifičnih interesa. Na decentralizirano odlučivanje snažno utječu *količina i kvaliteta informacija* s kojima subjekti odlučivanja raspolažu, te *znanje potrebno za interpretiranje ekonomskih činjenica*. Zbog toga je u interesu cijele zajednice da se ekonomski proces usmjerava prema unaprijed utvrđenim ciljevima.

I premda u različitim razdobljima i momentima razvoja ekonomska politika ima posebne ciljeve, oni su i vrlo konkretni. *Osnovnim funkcijama ekonomske politike smatraju se:* (a) osiguranje tržišne ravnoteže (odnosa globalne i strukturne ponude i potražnje, stabilnosti privrednih kretanja i cijena); (b) ujednačavanje odnosa raspodjele (sredstava za osobnu, opću, zajedničku i investicijsku potrošnju te ujednačavanje stopa akumulacije); (c) osiguranje stalnoga privrednog razvoja (opseg investicija, njihova granska i regionalna disperzija).

Ekonomska politika kao izraz opće volje bezuvjetno mora stabilizirati privredu. Stabilnost se ne procjenjuje jednako na mikro i makro razini. Svaki ekonomski subjekt misli da u inflaciji dobro prolazi i da se lako može prilagodavati. Ali, pokazuje se, doduše sa zakašnjenjem, da inflacija nikome ne koristi. Stabilnost se ne može smatrati jedinim ciljem ekonomske politike, ali je to cilj nad ciljevima.

Zbog toga jedna zajednica nastoji usmjeravati sav nacionalni ekonomski život prema unaprijed utvrđenim ciljevima. Ekonomska politika je tako sastavni dio ekonomskog procesa. Ona djeluje zbog toga što se uravnoteživanje u okviru nekoga društvenog sistema ne postiže mehanički, već simultanim usmjeravanjem dijelova privrednog sistema u cilju upravljanja k stanju ravnoteže.

Ekonomska politika u tržišnoj privredi.

Tržište je posrednik između ponude i potražnje materijalnih dobara. Ono omogućuje ljudima da na jednostavan način nabave ono što žele. Tržište iziskuje postojanje drugih posrednika u izboru potrebnih dobara. Cijene roba na tržištu primarno vrše alokativnu funkciju. Samostalnim proizvođačima cijene služe kao signal da ekonomski racionalno odlučuju o zapošljavanju i investicijama, imajući u vidu relativnu oskudicu faktora proizvodnje.

Ako cijene roba nisu formirane prema uvjetima tržišta odnosno prema ekonomskim zakonitostima već su izložene administrativnim intervencijama, njihova je alokativna funkcija poremećena, a time odluke proizvođača-samopravljača postaju pogrešne.³

Slobodno formiranje cijena roba i usluga za najveći dio proizvodnje osnovni je preduvjet afirmacije i djelovanja alokativne funkcije tržišta i cijena. Tamo gdje je zbog prirode proizvodnje potrebna društvena kontrola cijena (energija, željeznica, pošta), ta kontrola može biti samo jedinstvena, a cijene jednake na cijeloj teritoriji Jugoslavije. Svako drugo rješenje steriliziralo bi osnovnu funkciju cijena.

Da bi cijene vršile svoju osnovnu funkciju, tržišta bi morala biti čisto konkurentna. Ona to, međutim, nisu. Tržištu kao mehanizmu alokacije re-

3 Prema teoriji, cijene se formiraju u funkciji korisnosti za potrošače, ili u funkciji maksimiranja korisnosti u obliku dobiti, dohotka ili kapitala od strane proizvođača. Ovu činjenicu ne mijenja ni to što nije sasvim jasno u kakvom se obliku maksimiraju koristi (B. Horvat se u tom pogledu razlikuje od B. Warda), ni tko je zapravo subjekt maksimiranja (A. Bajt). O problemu maksimalizacije detaljnije kod: Benjamin Ward, *The Firm in Illyria: Market Syndicalism American Economic Review*, 48, 1958, str. 566—589; B. Horvat, *Prilog zasnivanju teorije jugoslavenskog poduzeća*, Ekonomska analiza, 1, 1967, str. 7—28; A. Bajt, *Privredni subjekt i društvena akumulacija*, Privredna kretanja Jugoslavije, 123, 1982, str. 23—37.

sursa mogu se uputiti dva prigovora. Prvi je da tržište stvara monopole. Najveći uspjeh na tržištu garantira tek monopol, tj. posredovanje stanovitih prednosti (u tehnologiji, inovacijama, znanju, poslovnoj sposobnosti) koje drugi nemaju. Druga pokretačka snaga tržišta jest nejednaki sastav činilaca proizvodnje, što neki uzimaju kao znak neravnopravnosti. Nejednako produktivni, nejednako kreativni nisu ni na tržištu ravnopravni.

Navedene osobine tržišta traže da se, uz korištenje tržišnog mehanizma, nužno ostvari pravedna raspodjela dohotka i vlasništva. Nejednakosti ne pretvaraju tržišni sistem samo u pristran sistem, već ga čine i neefikasnim.⁴ Pretpostavka djelovanja tržišnog sistema (ili želje da se sačuva tamo gdje je već proširen) jest poduzimanje radikalnih mjera da bi se osigurala podnošljivo ujednačena raspodjela dohotka i vlasništva. Stoga navedeni realni prigovori tržištu i njegovi inherentni nedostaci traže djelovanje ekonomske politike. Ekonomska politika neće utjecati na alokativnu funkciju cijena, ali će zato morati utjecati na distributivnu funkciju. Ekonomska će politika, drugim riječima, utjecati na formiranje cijena tako da one omoguće raspodjelu prema radu, tj. da se ostvari jednak osobni dohodak za jednaki rad.

Osnovni instrumenti intervencije ekonomske politike u distribuciju su slijedeći: (a) realni troškovi proizvodnje, (b) politika dohotka i (c) oporezivanje dohotka radnih organizacija, osobnih dohodaka radnika i imovine građana.

Pravilo da se cijene formiraju na tržištu dopunjuje se, dakle, drugim pravilima. Ako su troškovi realni, tj. cijene primarnih faktora formirane na ravnotežnom nivou, cijene proizvoda i usluga ne mogu znatnije odstupati od ravnotežnih. Ravnotežne cijene primarnih faktora (rada, kapitala, prirodnih izvora, deviza) naročito su važne u slučaju kad je privreda inflatorna. Alokacija resursa u takvim je uvjetima neekonomična. I faktori proizvodnje troše se u proizvodnjama u kojima daju negativne ili nedovoljno optimalne rezultate. U našim uvjetima posebno treba ukazati na potrebu realnih kamata i tečaja dinara. Zato ćemo se na njih posebno osvrnuti.)

Politika dohodaka proizlazi iz potrebe ostvarivanja načela jednakosti po radu, a fiskalna politika iz načela jednakosti šansi ljudi i njihovih jednakih mogućnosti. Ako su tim aktivnostima ekonomske politike postignuti željeni rezultati, kritika tržišnog mehanizma bit će otklonjena. Tržište nije idealan sistem, ali je ipak nezamjenjiv i jedino ekonomski efikasan.

Na osnovi tog pristupa dolazimo do prijedloga antiinflacijske politike. *Naglasak treba staviti na razinu dohotka i njegovu raspodjelu prije nego na posljedice promjena cijena (potražnju i troškove).*

Ekonomska politika orijentirana na kontrolu potražnje, koja bi trebala utjecati na razinu aktivnosti a time i na nezaposlenost, veoma slabo djeluje na cijene monopoliziranih sektora. U privredi sadašnjega jugoslavenskog tipa i mala poduzeća ponašaju se monopolistički (naravno, kao lokalni monopoli). U takvim prilikama, reguliranoj potražnji prilagođuje se opseg proizvodnje, a cijene se povećavaju. Smanjenje akumulacije uslijed smanjenja potražnje bit će samo privremeno. U jugoslavenskom sistemu proizvođači nastoje povećati cijene i kad je potražnja smanjena.

⁴ Problem (ne)jednakosti, upravo paradoksalno, nije u ekonomskoj znanosti dovoljno i adekvatno obrađen, iako su društvene nejednakosti rezultat i faktor krize, koja je sada prisutna u Jugoslaviji. Čak je i postkejnzijanska teorija pokazala da nije više moguće opravdati nejednake dohotke na osnovi razlika u produktivnosti.

Antiinflacijska politika efikasno će djelovati samo ako je kompletirana politikom dohodaka. S politikom dohodaka ne utječe se samo na dohotke, već i na cijene. Iz te perspektive, politika dohodaka ne može se opravdati neovisno o investicijskoj politici, koja osigurava potpuno korištenje kapaciteta i radne snage u privredi.

Osnovni pristup preciznije ćemo naznačiti u nastavku, upotpunjavajući lanac »raspodjela—investicije—cijene« i drugim karikama značajnim u ovom momentu razvoja jugoslavenske privrede. Mislimo na ulogu novca u inflacijskim kretanjima, kamata, tečaja, poreza i doprinosa te, naposljetku, ulogu indeksiranja. Kada dobijemo cjelovit pogled moguće inflacijske politike, može biti više riječi i argumenata o svakom njezinom dijelu.

Raspodjela dohotka. Nejednakosti u dohocima nisu ni prirodne ni ekonomske činjenice, već rezultat društvenih i političkih pravila, običaja i odluka, kao i djelovanja tržišnih snaga. Dohoci koji se zaraduju u društvu ne ovise ni o neposrednoj individualnoj produktivnosti rada, ni o odnosu akumulacije i osobnih dohodaka na istoj osnovi. Teorija, također, pokazuje da postoji neizostavna veza između stope rasta privrede (a ona je prvi stabilizator privrede), raspodjele dohotka između grupa koje štede i grupa koje ne štede te razine cijena.

Ekonomska politika koja utječe na jedan od tih faktora istovremeno utječe i na ostale faktore. Polazimo od stava da se inflacija ne može staviti pod kontrolu — osim po cijenu neracionalnog smanjivanja proizvodnje i visoke nezaposlenosti — ako se konvencionalnim instrumentima upravljanja privredom ne doda politika dohodaka. Ta se politika ne svodi na ograničavanje rasta osobnih dohodaka. Ona se, u prvom redu, svodi na utvrđivanja godišnjeg porasta raznih vrsta dohodaka zaposlenih u privredi. Tome se pridružuje politika kamata za uštede i kredite, kao i politika usmjeravanja renti za korištenje prirodnih i drugih rijetkih faktora proizvodnje. Politika se dopunjuje i progresivnim oporezivanjem prihoda, a u stanovitim slučajevima i imovine. Politika dohodaka u nas se mora izravno baviti akumulacijom koju privredne organizacije ostvaruju svojim poslovanjem (akumulacija je neizravno uvijek pod utjecajem politike dohodaka).

Konsenzus o tome kako raspodijeliti društveni višak mora biti postignut u odgovarajućim društvenim tijelima. Politika raspodjele mora biti prihvatena, a ne nametnuta. To što je tržište samo po sebi nedovoljno da pruži sud kako će se raspodijeliti plodovi ekonomskog rasta, upravo čini bitnim politiku dohodaka. Razumljivo je da svaki individualni dohodak (dohodak radne organizacije ili individualnog poduzetnika) mora proizaći iz tržišnog vrednovanja stvorenog proizvoda i njegove valorizacije posredstvom prihvatene cijene na tržištu.

Ne ostvari li se u nekoj privrednoj organizaciji dohodak koji se smatra nužnim u nacionalnim razmjerima, to znači da ta organizacija nije sposobna da na osnovi postojećega proizvodnog programa, organizacije, inovacija i radnih napora utječe stabilizacijski na svoj segment privređivanja. Od malih segmenata mogu se stvoriti, ako ekonomska politika ne djeluje energično, snažni deonatori za uznemiravanje privrednih tokova, za stvaranje recesije, inflacije, neracionalnosti i, naposljetku, krize.

Ostvari li se veći dohodak od društvenog minimuma, fiskalnim će se mjerama, ako se želi izbjeći inflacija, smanjivati prekomjerne razlike.

Oko svih navedenih proporcija nastajat će sukobi. To se u demokratskom sistemu ne može izbjeći, jer svaka grupa traži veći nominalni dohodak na štetu ostalih grupa. Inflacija se može izbjeći samo kad ukupna raspodijeljena veličina ostane unutar predviđenih granica. To je i izazov za ekonomsku politiku. Tržište je u međusobnim odnosima prihvatljiv arbitar do određene granice. Ekonomska politika korigirat će tržišnu raspodjelu dohotka, jer tržište to može obaviti loše. Nema potpune garancije da će politički sistem »dopunu« dobro obaviti. Ali, dokle god politički sistem svoje funkcije obavlja tako da inflaciju drži u određenim granicama, ne može biti štete od korektivnog djelovanja političkog sistema.

Investicije i akumulacija. Efekti raspodjele dohotka i dohodaka nerazdvojno su povezani s problemima investicija. Put razvoja i stabilnost privrede određen je stopom investicija. Kratkoročne fluktuacije oko stope investicija ovise o tome u kojoj se mjeri razne vrste potrošnje (investicije, ali i osobna i kolektivna potrošnja) drže stabilnim. Politika raspodjele je važna, ali je rast dohotka — a on se određuje stopom i sastavom investicija — još važniji.

U svakom je sistemu formiranje akumulacije (štednje) središnje i sudborno pitanje. Za samoupravno društvo također. Iz društvenog karaktera sredstava proizlazi dužnost osnovnih privrednih subjekata da ih racionalno koriste i reproduciraju u proširenim razmjerima. Svako vlasništvo kao društveni odnos regresivno je u onoj mjeri u kojoj svoju materijalnu osnovu prošireno reproducira. Jačanje proizvodnih snaga društva ključna je poluga ostvarenja stabilizacijskih ciljeva.

Jačanje materijalne osnove privrede ne može biti rezultat nekoga apstraktnog, idealističkog cilja, već prvenstveno mora proizlaziti iz ekonomskog interesa osnovnoga privrednog subjekta. Ekonomske zakonitosti djeluju kao prisuda te zbog toga ekonomski subjekti ne mogu zanemarivati objektivnu ekonomsku strukturu dohotka, to jest razdvajanja dohotka na kategorije kao što su dobit, renta, osobni dohoci, akumulacija i dr. I amortizacija osnovnih sredstava uvjet je opstanka i razvoja ekonomskog subjekta u tržišnim, to jest u konkurentskim uvjetima.

Nasuprot konvencionalnom mišljenju ipak se ne može računati da će tržište samo po sebi, bez djelovanja ekonomske politike, osigurati dobre rezultate u toj oblasti. Reproduciranju sredstava i jačanju materijalne osnove privrede treba da vodi splet mjera i instrumenata ekonomske politike, kako bi samostalni ekonomski subjekti, uporedo s ostvarivanjem vlastitih ciljeva, ostvarivali i dugoročne ciljeve. Restriktivna monetarna i fiskalna politika, često uz »privremenu« kontrolu cijena i dohodaka, najčešće rezultira dvostruko lošim posljedicama: malom stopom korištenja kapaciteta i visokom nezaposlenošću. Depresivni uvjeti privređivanja nikoga ne uvjeravaju u smanjenje udjela pojedinih grupa (bilo uspješnih, ili neuspješnih) u raspodjeli dohotka. Stoga depresivni uvjeti ne uništavaju inflatorni pritisak.

Za postizanje veće ujednačenosti među ekonomskim subjektima, kao i za postizanje veće odgovornosti i uspješnosti, prikladan je, u prvom redu, mehanizam planiranja. Pri tome ne mislimo na planiranje u pojedinim organizacijama; ono postoji i postojat će u svim sistemima. Važno je pak da postoji plan koji bi mnoga pojedinačna nastojanja ujediniio u sveobuhvatni plan (»Društveni plan Jugoslavije«) i koji bi zbog širine i koherentnosti imao prioritet nad individualnim planovima u ostvarivanju ekonomske politike.

Daljnji važan instrument ekonomske politike, koji proizlazi iz »Društvenog plana Jugoslavije«, jest stopa minimalne akumulacije. Prva je funkcija tog instrumenta izjednačenje osobnih dohodaka radnika zaposlenih u različitim granama. S tim se instrumentom, zatim, pridonosi bržem mijenjanju privredne strukture, boljem ekonomiziranju sredstvima, povećavaju se oportunitetni troškovi angažiranja sredstava, a privreda kao cjelina više bi se oslanjala na samofinanciranje.

Pretpostavka djelovanja stope minimalne akumulacije jest postojanje adekvatne amortizacije i valorizacije društvenih sredstava. Dosadašnje zaostajanje u stopi otpisa i stopi revaloriziranja sredstava ne nadoknađuje se.

Za ublažavanje inflacijskih tenzija potrebno je mijenjati i pogled na bankarski kredit. Promjene u sistemu raspodjele neće biti dovoljne ako se krediti za osnovna sredstva (sada nije riječ o kreditima za obrtna sredstva) ne obnavljaju, ako banke i privredne organizacije ne ugovaraju nove rokove, ako se krediti ne revaloriziraju u skladu s inflacijskim postupkom te ako se u skladu s time ne određuju kamate. Da bi se to ostvarilo, treba suštinski promijeniti poziciju banaka u sistemu. O drugim promjenama u ulaganju kapitala u privredne organizacije danas je teško govoriti kao o realnim prijedlozima, jer su i do sada bili gotovo »posjećeni« političkom odlukom. Udruživanje sredstava, što ga je institucionalni sistem predvidio kao glavni mehanizam ulaganja kapitala u druge organizacije, funkcionira slabije i od tržišnog i od planskog mehanizma.

Cijene. Raspodjela i akumulacija samo su početne karike antiinflacijske politike. Treća je karika mehanizam određivanja cijena. On, također, ima središnju ulogu u stvaranju investicijskih fondova i određivanja relativnog udjela u dohotku pojedinih grupa proizvođača i stanovništva.

Međusobni odnos raspodjele, investicija i cijena komplicira se činjenicom da u tržišnim privredama, čak i onim najrazvijenijim, postoje dva posve različita tipa tržišta kojih se ponašanje u određivanju cijena i formiranju investicija potpuno razlikuje. Postoje konkretna i oligopolistička (ili monopolistička) tržišta. Na prvom se cijene formiraju pod djelovanjem odnosa ponude i potražnje, a investicije nisu planirane. Na drugom tržištu cijene se određuju troškovima proizvodnje, a planiranje je pravilo. Ne postoji jedna ekonomska politika koja bi bila primjenjiva za oba tipa tržišta. Stoga će i antiinflacijska politika morati voditi računa da za konkurentna tržišta budu unaprijed određena pravila ponašanja, a za oligopolistička — da sektorski (ili pojedinačni) interesi ne dovedu u pitanje neki značajni društveni interes.

Osnovno načelo formiranja cijena u samoupravnome privrednom sistemu sadržano je u tome što cijene proizvoda i usluga u najvećem dijelu moraju osnovni ekonomski subjekti formirati samostalnim odlukama. Načelo samostalnog donošenja odluka o cijenama mora biti ispred svih drugih načela. (Za društvo je dovoljno da se u sistemu raspodjele dohotka i sistemu akumuliranja predvide stanovite obaveze organizacije prema radnicima i sredstvima prije utvrđivanja cijene roba.) Osnovni ekonomski subjekti imaju vlastite interese i dublje ciljeve koje nastoje ostvariti ili zaštititi, a privredni sistem mora njihove interese i ciljeve poštivati. Samostalnost u formiranju cijena može se sužavati i ograničavati samo kada dođe u sukob sa samostalnošću drugih subjekata. Nijedna sloboda nije apsolutna. Zato treba u dva opća slučaja predvidjeti ograničavanje samostalnosti u formiranju cijena: (a) u slučaju izrazitih privrednih i drugih monopola i (b) u slučaju većih poremećaja u privređivanju.

Samostalno formiranje cijena osigurava zaštitu osnovnih interesa članova društva. Možemo pretpostaviti da osnovni ekonomski subjekti time postaju svjesni da u svoje interese unose izmjene, pa čak mogu potpuno izmijeniti svoje krajnje ciljeve. Drukčije rečeno, članovi društva postaju odgovorni za svoje osnovne interese i ciljeve. Društvo ne smije sprečavati razvijanje sposobnosti ekonomskih subjekata da budu odgovorni ili onemogućiti ih u preuzimanju odgovornosti iz svoje domene, kad su već sazreli za preuzimanje odgovornosti. A sazreli jesu.

Samostalno formiranje cijena osigurava djelovanje robne proizvodnje, sa svime što to znači. Robna je proizvodnja proturječna, ima sjenke kapitala, nosi klasne proturječnosti koje ulaze u ekonomsku osnovu načina proizvodnje. Moramo polaziti od toga da samoupravljači nisu idealno humani, solidarni, moralni ljudi, čudesno predani ideji samoupravljanja i spoznaji zajedničkih interesa. Zato nije moguće u nekoj zamišljenoj i neproturječnoj robnoj proizvodnji međusobnim dogovaranjem i sporazumijevanjem regulirati društvenu reprodukciju u svim detaljima, pa čak i konkretnih cijena, što se pokušalo i što je dovelo do enormne inflacije.

Novac. U tržišnim privredama evidentan je utjecaj novca i, uopće, monetarnih i finansijskih institucija (na čelu sa centralnom bankom) na privredne tokove. Novac, međutim, nije jedini, a ni najvažniji faktor privređivanja, ni isključivo oruđe ekonomske politike. Inflacija se ne može kontrolirati monetarnom politikom. Taj stav proizlazi iz spoznaje koju je moguće empirijski testirati, da inflacija u zemljama u razvoju nije rezultat pretjerane potražnje, već prije svega posljedica strukturnih promjena, često i strukturnih debalansa. Stoga na prvo mjesto u takvim privredama treba staviti politiku raspodjele dohotka.

Iako monetarna politika ne može uspostavljati proporcije o kojima ovisi privredni rast, ipak valja istaknuti njezine znatne mogućnosti u postizanju i održavanju privredne stabilnosti. Postupno reduciranje stopa monetarnog rasta kada inflacija probija tolerantne granice nužno je. Istodobno, ne može se argumentirano pozivati na potrebu programiranja monetarnog rasta, izbora strateške stope monetarnog rasta, polazeći od stopa monetarnog rasta i stopa rasta realnog društvenog proizvoda, proizvodnje i cijena ili sličnih inovacija. U Jugoslaviji ne možemo uvesti nikakav »novi monetarizam«, tobože prilagođen tržišno-planskoj privredi, jer osnova sistema koji se izgrađuje na društvenom vlasništvu i samoupravljanju na prvo mjesto stavlja tržišni mehanizam.

Iako se novac stvara iz »ničega«, on se ne može privredi osiguravati bez obaveze vraćanja ili s niskom (nerealnom) kamatnom stopom. Takav će se novac utrošiti neracionalno, a inflacija će stalno oduzimati štednju onima što su je s mukom stekli. Sistem će u tom slučaju morati neprestano i u proširenim razmjerima sve većom emisijom i sve žešćom inflacijom oduzimati dohotke onima koji su ih zaradili radom da bi »podržavao« neefikasnost onih koji se nisu naučili ni da vraćaju kredit. U takvom sistemu neće biti malo nesposobnih za vraćanje kredita.

S neadekvatnom emisijskom politikom Narodne banke Jugoslavije može se povezati i pojava ogromnih i stalnih gubitaka u privredi. Izostajanje pravednih i odmjerenih sankcija za organizacije koje posluju s gubicima doводи taj problem u središte privrednog sistema. Gubitašima, pogotovo trajnim, treba biti teže od onih koji su se razvijali po zakonima ekonomije.

Kamata. Ona je sastavni dio jugoslavenskoga privrednog sistema, iako se ponegdje smatra da je ostatak prošlosti te da je stoga treba ukinuti (dopušta se samo kao obeštećenje za porast cijena). Takav zahtjev zasniva se na teoriji da je kamata prihod od vlasništva. Međutim, kao što se u socijalističkom sistemu ne može ukinuti kapital, tako se ne može ukinuti ni njegova cijena. Kamate imaju — kao i sve cijene — vrlo značajne funkcije: redistributivnu, alokativnu, informacijsku. Sve se te funkcije povoljno odražavaju na formiranje opsega investicija i uravnoteženje investicija (realnih ulaganja) s akumulacijom (novčanom). To se mora povoljno odraziti na smanjenje inflacije.

Da bi se navedene funkcije ostvarile, kamate moraju biti realne u dvostrukom smislu: pri odobravanju kredita privredi i stanovništvu, kao i za novčane depozite odnosno štednju (u prvom redu oročenu). Takve kamate svode ulogu emisijske banke na ono što ona treba da radi: da bez ikakvih pritisa napaja privredu potrebnom količinom novca. Povećanjem štednje kamate smanjuju tekuću potrošnju prilikom raspodjele dohotka ili prilikom odluka o kupnji trajnih potrošnih dobara. Ujedno, time se smanjuje potreba za zaduživanjem u inozemstvu. Realne kamate, bez obzira na to što se sve kamate moraju uračunavati u cijenu robe (jer u protivnom troškovi ne bi bili ekonomski valorizirani), uklanjanjem deficitnog financiranja investiranja pružaju sve manje mogućnosti za povećanje cijena robe. Realne kamate prisiljavaju na stjecanje dohotka povećanjem proizvodnje i produktivnosti rada, poboljšanjem kvalitete, smanjenjem troškova; učvršćuju financijsku disciplinu bez propisa i zakonskih sankcija, otvaraju proces nužne selekcije među proizvođačima uklanjanjem nesposobnih i favoriziranjem sposobnih organizacija.

Tečaj dinara. On predstavlja most između domaćeg i vanjskog sistema cijena koji omogućuje da se ti sistemi, iako različiti, uspoređuju i usklađuju. Tečaj u sebi kondenzira sve što utječe na domaću strukturu cijena, ali i ono što čini da domaće cijene odstupaju od vanjskih. Kada privredni subjekti prodaju svoju robu na domaćem tržištu presudna je domaća cijena, a na inozemnom presudne su i vanjske cijene (određene vanjskom konkurencijom i politikom) i devizni tečaj (određen domaćom politikom). Stoga se velika važnost pridaje deviznom tečaju, esencijalnoj varijabli za poticanje izvoza i zaštite na strani uvoza kao važnom instrumentu ekonomske politike.

Iako tržište uvjerljivo i promptno pokazuje da li podržava neki tečaj dinara, u pogledu »pravog tečaja« uvijek postoji širok raspon gledišta i interesa.

Politikom realnog tečaja ne potiču se samo robni i nerobni izvoz i domaća proizvodnja reprodukcijanskog materijala, već se polučuju i mnogi drugi efekti. Među njima ističu se: utjecaj na formiranje strukture privrede, a time i na karakter ekonomskih odnosa s inozemstvom na dulji rok; otvaranje privrede inozemnoj konkurenciji i stvaranje povoljnih efekata u produktivnosti; slabije uplitanje ekonomsko-političkog faktora u privredne tokove, slabija administrativna alokacija i druge intervencije; utjecaj na kamatne stope i stupanj kreditnog zaduženja privrede; utjecaj na koncentraciju deviznih sredstava u bankovnom sistemu i drugo.

Ako tečaj nije realan, odvajat će se domaće od stranog tržišta. Kako izvoz mora postojati, u uvjetima nerealnog tečaja (precijenjenost dinara u odnosu na ostale valute stalno je obilježje odnosa u toj oblasti jugoslavenske privrede) vrši se pritisak na budžet. Ako se subvencioniranje izvoza ne obavlja

na taj način, i ako se to ne može financirati porezima ili unutarnjim zajmovima, povećat će se inflacija, s time da će teret subvencioniranja biti neopravdano raspoređen na ekonomske subjekte.

Klizanje tečaja u uvjetima inflacije, posve jasno, izaziva rast troškova. Međutim, povećanje tih troškova različito je raspoređeno među sektorima privrede. Postoje sektori gdje je taj utjecaj velik i sektori gdje ga nema. Drugim riječima, realnim tečajem preraspodjeljuje se dohodak u razmjerima koji ovise o izveznoj orijentaciji ili uveznoj ovisnosti pojedinih sektora. Tako se dobiva osnova za promjenu strukture privrede u pravcu izvoznih sektora.

Porezi i doprinosi. Fiskalna politika (način podmirivanja općih i zajedničkih potreba) nužna je zbog načela jednakosti šansi subjekta, njihovih jednakih mogućnosti. Ona ne uključuje samo klasični fiskus (državnu blagajnu), već je značajnija po metodama podmirivanja potreba na kolektivnoj osnovi (zdravstvo, školstvo, socijalna sigurnost, kultura i dr.).

Fiskalnim se akcijama usklađuju osnovne agregatne veličine u privredi: ponuda, potražnja, zaposlenost. Pomoću njih obavlja se i određeno kolektivno djelovanje na odnose raspodjele koji se ostvaruju spontano, djelovanjem tržišta. Javni rashodi ocjenjuju se kao element globalne potrošnje i efikasan instrument stabilizacijske politike. Javni prihodi djeluju na potrošnju i investicije. U godinama depresije ili u savladavanju inflacije troškova, smanjenje poreza povoljno djeluje na privredna kretanja i stabilnost.

Oni elementi društvenih rashoda koji su po svojoj prirodi neelastični moraju se planirati na dugoročnoj osnovi. U stabilizacijske instrumente može se ubrojiti i izbjegavanje deficitnog financiranja društvene potrošnje iznad novčane akumulacije stvorene u drugim sektorima privrede. U decentraliziranom sistemu važno je i to da se provodi harmonizacija tekućih odluka u sistemu društvenog financiranja po horizontalnoj i vertikalnoj liniji. Najvažniji instrument koordinacije jest opća bilanca, upotpunjena preciznom procedurom donošenja odluka. Bez toga, sistem podmirivanja općih i zajedničkih odluka suprotan je stabilizacijskim ciljevima. U stvari, fiskalni sistem bez toga postaje destabilizirajući faktor, pa i kad dođe do smanjenja stope i opsega poreza i doprinosa.

Indeksacija. Ne umanjujući značaj politike usmjerene prema uzrocima inflacije, valjalo bi u uvjetima visoke inflacije i velike neizvjesnosti u pogledu uznemirenog kretanja cijena posvetiti pažnju i ublažavanju posljedica inflacije. Bilo bi dobro koristiti stanoviti, precizno razrađeni instrumentarij povezivanja nominalnih kretanja s promjenama jednoga specifičnog indeksa cijena. To je prijedlog koji nazivamo, sukladno već uvriježenom terminu u svijetu, »indeksacijom«. Alternativa »živjeti s inflacijom«, koja kao da se već kod nas udomačila, jest alternativa pasivnog promatranja i uzroka i posljedica inflacije. »Indeksacija« nije pak nekonzistentna s antiinflacijskom politikom usmjerenom na osnovna žarišta inflacije koju treba da vode svi nosioci odlučivanja, svi ekonomski subjekti. S indeksacijom bi se efekti inflacije smanjili i time proširilo polje djelovanja stabilizacijske politike. Indeksacija bi dobila stabilizacijsku ulogu, najprije direktno, smanjujući redistributivne efekte inflacije i špekuliranja na dobitke zbog očekivane inflacije, a zatim indirektno, pravednijom raspodjelom dohotka i efikasnijom alokacijom resursa.

U osnovi se ideja indeksacije svodi na to da se realnije iskazuju dohodak i njegova struktura u uvjetima poslovanja ekonomskih subjekata u inflatornoj

ekonomiji. Obračun rezultata poslovanja u nominalnim, a ne indeksiranim vrijednostima, precjenjuje rezultat, a istovremeno potcjenjuje uložena sredstva i rad. Tako se dvostruko iskrivljuju podloge na osnovi kojih se donose poslovne odluke. Te efekte svi moraju respektirati: kako nosioci poslovne politike i radnih organizacija, tako i nosioci ekonomske politike, posebno fiskalne.

Poslije ovih naznaka o mogućoj antiinflacijskoj politici, može se prijeći na preciznije objašnjenje pojedinih segmenata ekonomske politike. To ćemo, međutim, učiniti na drugom mjestu. Ovdje je nužno ukazati na još jedan aspekt antiinflacijske politike: problem političkih institucija u Jugoslaviji. On nam se sada čini važnijim od ekonomskih mjera i raspoloživog instrumentarija za suzbijanje inflacije.

Inflacija kao problem političkih institucija

Pri ocjeni provođenja antiinflacijske politike mora se poći od toga da nikakva prijelazna i postupna rješenja ne mogu uroditi ozbiljnijim rezultatima. Inflacija i sve druge nevolje mogu se suzbiti samo naglim i oštrim rezovima u samom tkivu ekonomskih tokova, u ponašanju ekonomskih i drugih subjekata. Upravo onako kako je na nekim područjima i djelovala ekonomska politika u 1983. i 1984. godini, iako to nije naišlo na opći aplauz. Zato neki stalno upozoravaju da se mora podržati »šok-terapija«. Na žalost, to nije nimalo bezbolno, ali je nakon oklijevanja, stalnog uvažavanja brojnih parcijalnih interesa koji se praktički nikada ne mogu uskladiti, došlo vrijeme da se shvati kako valja djelovati brzo i energično.

Ovu bih misao želio obrazložiti. Inflacija je neposredni izraz napetosti u razvoju. To samo po sebi ne bi bilo nikakvo zlo, ali je zlo u tome što *inflacija izražava napetosti u društvu koje nije spremno suočiti se s razvojnim problemima*. Nespremno društvo prihvaća ili tolerira inflaciju, jer se na prvi pogled čini manje bolnim rješenjem. Kažem »na prvi pogled« jer, istodobno, inflacija postaje nezavisan faktor i izvor novih poremećaja koji pojačavaju sukobe i udaljuju društvo od mogućnosti suočavanja s razvojnim problemima.

Neko se vrijeme rasprostranjena inflacija dobro podnosi. Ona djeluje bezlično, ne zna se koga teže, a koga manje pogađa, pa prigovori nisu glasni. Ponekad najglasnije grupe imaju najveće koristi od tog procesa. Problemi inflacije, međutim, mijenjaju svoju prirodu kad dvocifrene brojke godišnjih stopa povišenja cijena postanu stalna crta ekonomske slike. Kad se te brojke počnu penjati čak do trocifrenih (blizu 100 posto povećanja cijena u jednoj godini), razorni rezultati postaju nepodnošljivim. Troškovi života i sve kalkulacije, u poduzećima i domaćinstvima, postaju nepredvidivim, pa su nepredvidiva i ponašanja, a mogućnosti planiranja budućnosti sasvim potkopane. Širi se nepovjerenje svih protiv svijeta, te se mogućnost regulacije u velikim i malim sistemima silno smanjuju. Manevarski prostor ekonomske politike svodi se na najmanju mjeru. Sada je potpuno jasno da su podnijete velike žrtve, da je inflacija pala na leđa najmanje privilegiranih grupa (onih s najmanjim prihodima, koji i ranije nisu bili u prednosti), a ipak se nije postiglo ništa u pravcu smirivanja inflacijskih pritisaka.

Stoga nije više u pitanju samo to kolika će biti kamata ili devizni tečaj, ovaj ili onaj porez, da li ćemo imati slobodno ili administrativno formiranje cijena, da li ćemo moći slobodnije kupovati uvozne proizvode s konsignacij-

skih skladišta, već je prvenstveno u pitanju sposobnost društva da se suoči s razvojnim problemima, s nemogućim razmještanjem bogatstva i rastom nezaposlenosti do neprihvatljive razine. I u tome su suština i smisao zahtjeva za »šok-terapijom«, kako je popularno nazvana potreba za mutacijom društvene svijesti i regulative. Ali, o glavnim i »dugoročnim« uzrocima produbljivanja krize govori se na mjestima na kojima bi se uzroci trebali uklanjati uglavnom općenito.

Predsjednica SIV-a Milka Planinc dala je u Skupštini Jugoslavije krajem 1985. važna obrazloženja onoga što se zbiva pri stvaranju ekonomske politike.⁵ »Savezno izvršno vijeće nije toliko ekonomski neupućeno da mu ne bi bilo jasno da bi pravi red poteza bio: najprije srediti financijsko stanje u zemlji, ukloniti velike dinarske dubioze i deficite — kako bi realni kurs i kamati pali na zdravo stanje privrede i time dobili prostor za pozitivno ekonomsko djelovanje«, istakla je predsjednica kao odgovor na kritike vladine politike. Savezno izvršno vijeće odbilo je takvo rješenje, jer ono pouzdano daje samo dva efekta: socijalne nemire i odljevanje kapitala za otplatu dugova. »Realan kurs i kamatu morali smo prihvatiti da bismo reprogramiranjem dugova dobili predah za uspostavljanje kako-tako normalnih tokova proizvodnje, odnosno da bismo stvorili prostor za ostvarivanje Dugoročnog programa ekonomske stabilizacije«, kaže se u nastavku obrazloženja.

U izvještaju Saveznoj skupštini o provedbi prve etape stabilizacijskog programa nalazimo tumačenja s kojima se je teško složiti. SIV je, čini se, radio ono što je morao, a ne ono što je trebao. Realnije kamate i realni tečaj dinara bili su uspješan dio ekonomske politike. Njima je uspostavljena platforma i na mikrorazini i na makrorazini, koja, doduše, ima brojne nedostatke, ali put je bio ispravan. Stanovitim napuštanjem te politike u 1985. godini već su se pojavili problemi. Izvoznici redom naglašavaju da se pod sadašnjim uvjetima ne može izvoziti. Što će biti s akumulacijom, to se još ne vidi, ali se može pretpostaviti.

Za ocjenu ekonomske politike, čini se da je važniji onaj dio izvještaja predsjednice SIV-a koji govori o nejedinstvu u stvaranju ekonomske politike. »Nastalo nejedinstvo, nespremnost i nesposobnost da se složimo oko strateških pitanja razvoja zemlje dovelo nas je do ekonomske krize«, zaključak je predsjednice SIV-a. Sve tri riječi: »nejedinstvo«, »nespremnost« i »nesposobnost«, trebalo bi posebno analizirati i staviti u širi kontekst društvene nemoći da se izade iz krize.

Ekonomske stručnjaci mogu znanstvenim instrumentarijem simulirati eksperimente i odgovarati na upit koji je ekonomski instrumentarij pogodan za unapređivanje reprodukcije i suzbijanje inflacije itd. Normalno je da se ekonomska znanost uključi u rješavanje važnih i aktualnih problema. Ali, zabranjeno je konstituirati teorije u namjeri da se potvrđuju unaprijed određene ideje. Nedopustivo je da se »adaptiraju« aktualni podaci o ekonomskim odnosima samo zato da bi se uklonile prepreke u provjeravanju neke *ex ante* poželjne ekonomske politike.

Neke rasprave o inflaciji u posljednje vrijeme učvršćuju nas u uvjerenju da se pojedini stručnjaci iskorištavaju upravo na nedopuštene zahtjeve ekonomskoj struci.

Ekonomska struka zakazat će u još jednom slučaju, o kojem ne govorimo samo kao o mogućem. Politici treba predlagati čista, kompletna i čvrsta rješenja. Ta se rješenja moraju zasnovati na najnovijim promjenama u proizvodnim, izvoznim, uvoznim i drugim funkcijama. Svako rješenje koje se zasniva na nekoj »teorijskoj strukturi«, a ne vodi računa o promjenama u razvojnim procesima mora biti, ako ne neophodno loše, u svakom slučaju sumnjivo. Naravno, politika će čista rješenja prilagođavati trenutačnim stanjima i potrebama, svojim posebnim procjenama. Politika, a ne znanost priznavat će da društvo nije ni skladna, ni jednostavna, niti neutralno prepuštena proizvodljivost, već je društvo drukčije od onoga što predviđaju znanstvene kategorije. A ako je politika pogriješila, ako rezultati nisu dobri, znanost će se opet suočiti s potrebom da rješenja ponovno predlaže i kritizira. Ako su rješenja i održiva, u prirodi je znanosti da i njih prihvaća samo privremeno.

Marijan Korošić

POSSIBILITES OF IMPLEMENTATION OF ANTI-
INFLATIONARY POLICIES IN THE SELF-MANAGEMENT
SYSTEM

Summary

Giving the alarming rate of inflation in Yugoslavia, the author asks: what can be done? The starting premise is that the market is unable to balance the economy and stabilize the prices on its own, unless economic policies can ensure, previously or simultaneously, a tolerably well-balanced distribution of income and ownership. In his outline of anti-inflationary policies the author focusses on a number of issues: first, the greater importance of the level of income and its distribution than of the effects of price changes (demand and costs); secondly, the effects of distribution are inseparably linked with investment problems. A system of measures and instruments of economic policy designed to enhance the reproduction of resources should be implemented, especially planning, a minimum capital accumulation rate, and an adequate depreciation and valorization of social resources. Fundamental changes should be introduced in the status of banks and the role of credits. The third mechanism of the anti-inflationary policy is the price mechanism. Free prices safeguard the basic interests of the members of the society. The author also considers the role of money in inflationary trends, of interest rates, exchange rates, taxes and levies, and of indexing. In conclusion, the suggestion is made that at present the problem of political institutions takes precedence over economic measures and of the available instruments wherewith to curb inflation.